

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра філософії

Методичні рекомендації до практичних занять
з курсу «Етика та естетика»

Рівне–2019

Методичні рекомендації з курсу «Етики та естетики» для студентів денної та заочної форми навчання

Мова навчання українська

Характеристика навчальної дисципліни: вибіркова

Рецензенти: Шугасва Л. М., завідувач кафедрою, доктор філософських наук, професор кафедри Рівненського державного гуманітарного університету

Розробник: Сорочинська Т. А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету

Методичні рекомендації затверджено на засіданні кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету

Протокол від “__” _____ 2018 року № __

2018

Опис навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни є етика та естетика як філософські дисципліни. Місце курсу етики та естетики в системі курсу філософських дисциплін зумовлене специфікою морального та естетичного відношень людини до світу, які є необхідною складовою світогляду і духовної культури людини. Етична і естетична свідомість розвиває людську суб'єктивність в її нормативно-ціннісному і чуттєво-творчому ставленні до дійсності, формує культуру особистості, дозволяє розв'язувати важливі і значущі для особистості проблеми.

Вивчення курсу етики та естетики здійснюється у формах лекцій, практичних занять і самостійної роботи студентів. Лекційна частина курсу охоплює теоретичний матеріал, який стосується сутності моралі, основних моральних понять і категорій, проблем етики, а також сутності естетичного, змісту основних естетичних категорій, мистецтва та його складових. Практичні заняття спрямовані на поглиблення окремих проблем етики та естетики, даючи можливість студентам висловити власну думку, сформулювати власні етичні та естетичні позиції. Передбачена в курсі етики та естетики самостійна робота студентів спрямована на опрацювання етичних та естетичних текстів, набуття навичок та осмислення моральних і художніх концепцій, на виконання індивідуальних завдань творчо-пошукового характеру.

Методи викладання: поєднання лекційних занять з семінарськими заняттями. Всі методичні матеріали, завдання контрольних робіт, конспекти лекцій тощо існують в електронній формі і можуть бути використанні у навчанні.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Основною метою викладання курсу “Етика та естетика” є формування у студентів базових знань з теорії моралі та естетики, а також умінь і навичок практичного використання отриманих знань у професійній діяльності та повсякденному спілкуванні.

Для реалізації поставленої мети в процесі викладання дисципліни вирішуються наступні **завдання**:

- сформувати уявлення про етику та естетику як науки; їх історичний розвиток та сучасний стан;
- сформувати категоріальну систему етичних та естетичних знань – упорядковані уявлення про зміст основних етичних та естетичних категорій, а також вміння застосовувати цю категоріальну систему при аналізі моральних ситуацій, людських стосунків, художніх творів та естетичних якостей поза художньої дійсності;
- сформувати розуміння сутності моралі, структури моральної свідомості, моральних норм і закономірностей функціонування моралі в суспільстві;
- сформування сутності мистецтва, його структури, соціальних функцій, закономірностей художнього процесу;
- сформувати раціональне осмислення явищ власної моральної та естетичної свідомості, здатність до теоретичної рефлексії над сприйняттям явищ моралі та естетичних предметів, творів мистецтва.

Очікувані результати навчання:

В результаті вивчення курсу з етики та естетики студенти повинні **знати**:

- визначення, структуру і функції етики та естетики;
- теоретичний матеріал з історії та основних проблем етики та естетики, загальні закономірності розвитку моралі та мистецтва, їх функції у суспільстві;
- мати уявлення про сутність і зміст етики та естетики, про їх предмет дослідження, цілі і завдання;
- основні категорії етики та естетики, основні напрямки та стилі розвитку мистецтва, засоби художньої виразності в різних видах мистецтва;
- основи етики професійної взаємодії та коди спілкування у професійному середовищі.

Студенти повинні **вміти**:

- орієнтуватися в актуальних теоретичних концепціях людства в галузі моралі та напрямках мистецтва;
- застосовувати здобуті знання при розв'язанні особистих, професійних та соціальних проблем;
- обґрунтовувати свою світоглядну, моральну та естетичну позицію;
- розуміти специфіку мови видів мистецтва, аналізувати різні форми естетичної творчості;
- читати та аналізувати літературу з етики та естетики, визначати логіку розвитку моральних та естетичних ідей;
- визначати ціннісно-нормативні параметри своєї професійної діяльності та підпорядкуванню її соціокультурним пріоритетам;
- застосовувати теоретичні та прикладні аспекти знань для обґрунтування практичних рішень у професійній діяльності;
- опанувати позитивну поведінку та високий естетичний смак, високу моральну свідомість особистості.

Програма навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	за вибором	
	Напрямок підготовки (бакалавр)		
Модулів – 2	Спеціальність: туристичне обслуговування, соціальна робота	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		5-й	5-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання <u>реферат</u> , <u>творча робота</u>		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		9-й	9-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 30 самостійної роботи студента – 60		Освітній ступінь: <u>бакалавр</u>	20 год.
	Практичні, семінарські		
	10 год.		2 год.
	Самостійна робота		
	60 год.		78 год.
	Індивідуальні завдання:		
	10 год.		
	Вид контролю: залік		

Змістовий модуль 1. ЕТИКА

Тема 1. Предмет та завдання етики

Етика як філософська наука про мораль. Місце етики в системі філософського і гуманітарного знання. Взаємозв'язок етики з іншими науками: соціологією, соціальною психологією, педагогікою, теорією виховання. Методологічні принципи вивчення моралі. Специфіка використання емпіричних методів в етичних дослідженнях. Етика і мораль. Етика як наука про мораль і елемент моральної культури суспільства. Особливості формування науково-понятійного апарату етики.

“Золоте правило” моральності. Специфічно моральна природа “золотого правила” моральності, його регулятивні характеристики.

Теорії походження моралі.

Тема 2. Походження та історичні типи моралі

Передумови виникнення моралі.

Особливості моралі традиційного суспільства. Звичаї родоплемінного суспільства. Система моралі Давнього Сходу.

Мораль і звичаї античності. Сократівський метод як шлях до осягнення загальних етичних категорій. Сократівські школи: пошук шляху до незалежності і щастя. Трагедія гедоністичного світосприйняття.

Проблема „містики та етики” в теорії моралі. Буддизм: між насолодою і аскетизмом. Чотири благородні істини. Страждання і задоволення життям. Моральний та релігійний зміст восьмиступінчатого шляху. Метафізична основа концепції „дао”. Ідеал даоського мудреця і прагнення до блага ближнього.

Зв'язок монотеїзму та етичної доктрини юдаїзму. Декалог як нормативно-етична програма – релігійний і моральний зміст. Елементи етики милосердя в юдаїзмі.

Конфуціанство і даосизм: зіткнення етичних парадигм. „Жень” - найвищий моральний закон суспільного життя. Ідеальна особистість та ідеальний чиновник. Ритуал (лі) та вихованість (вень).

Ісламська концепція справедливості. Устав правовірного мусульманина.

Ціннісні пріоритети християнства. Декалог і Нагірна проповідь. Взаємозв'язок любові до Бога, любові до ближніх і любові до себе. Любов і милосердя в християнській етиці.

Основні тенденції розвитку моралі у сучасній цивілізації.

Тема 3. Сутність, специфіка та функції моралі

Мораль як складне соціальне явище. Природа і сутність моралі. Специфіка моралі. Нормативний, ціннісний та імперативний характер як основна відмінність моралі від інших форм духовного життя (науки, релігії, мистецтва, філософії). Мораль і звичай. Мораль і право. Мораль і політика. Мораль і економіка. Мораль і релігія. Мораль і мистецтво.

Головні соціальні функції моралі (гуманізуюча функція моралі, регулятивна, оцінювальна, світоглядна, пізнавальна, виховна функції).

Структура моралі: моральна практика (моральна діяльність та моральні відносини), моральна свідомість.

Тема 4. Моральна свідомість

Місце моральної свідомості в системі моралі.

Моральна свідомість: її основні норми, принципи, мотиви і ціннісні орієнтації.

Добро і зло як провідні поняття моральної свідомості й категорії етики. Справедливість, обов'язок, відповідальність. Сенс життя і щастя. Совість, гідність, честь.

Моральна самосвідомість особистості. Поняття моральної самосвідомості. Рефлексивна функція самосвідомості. Сором – один з найскладніших, найтонших феноменів людської самосвідомості. Сором як моральне переживання, яке передбачає людську самооцінку.

Моральна діяльність: свобода дії, свобода вибору, свобода волі.

Вчинок як елементарна форма моральної діяльності особи; співвідношення мети й засобів діяльності, мотиву й результату моральної дії.

Свобода вибору – визначення особистістю тих виявлень людської волі, відносно яких і виникає питання про свободу чи несвободу їхньої реалізації.

Свобода волі як здатність людини вільно визначати власну життєво-практичну спрямованість. Свобода як моральна цінність людського буття.

Моральні відносини: моральна сутність спілкування між людьми; відкритість і замкненість, монологічність і діалогічність у процесі спілкування; повага, співчуття, милосердя, любов як підвалини моральних відносин між людьми.

Тема 5. Моральні культура особистості та її формування

Поняття моральної культури. Зміст і структура моральної культури особистості. Формування особистості та її культура.

Моральна культура спілкування, її зміст та вияви. Моральна культура спілкування та етикет. Сутність спілкування, його мета і моральний сенс. Основні типи, принципи та суперечності спілкування. Етикет як морально-естетична культура спілкування. Моральна цінність дружби, товариськості, любові. Моральні основи шлюбно-сімейних стосунків.

Професійна етика. Умови виникнення та призначення професійної етики. Види професійної етики та їх гуманістична спрямованість. Особливості професійної етики педагогів та юристів.

Тема 6. Моральні аспекти глобальних проблем сучасної цивілізації

Етичний сенс екологічних проблем. Турбота про здоров'я й виживання – моральний імператив сучасності. Проблема голоду в світлі загальнолюдських моральних цінностей.

Моральні основи взаємодії культур.

Проблеми війни та миру через призму моралі.

Змістовий модуль 2. ЕСТЕТИКА

Тема 7. Естетика як наука про становлення чуттєвої культури людини

Естетика як наука про становлення чуттєвої культури людини. Проблеми термінології.

Почуттєва спрямованість філософських поглядів. Принцип "золотого перетину". Становлення проблематики естетики. Проблема: мистецтво і мораль. Двопредметність естетичної науки (філософія та мистецтвознавство).

Методологічна основа курсу і системність естетичних знань.

Естетика в структурі міжпредметних зв'язків. Доцільність взаємодії етики та естетики. Проблема співвідношення естетики та мистецтвознавства. Проблема співвідношення естетики і мистецтвознавства. Завдання естетики.

Основні історичні етапи розвитку естетичних поглядів.

Становлення перших естетичних уявлень. Естетичні уявлення у синкретичній культурі первісного суспільства. Розвиток естетичної думки в країнах Сходу (поняття довершеність і досконалість). Естетична складова у системі європейського філософського знання. Давньогрецька естетика. Арабомусульманська естетика та її специфіка. Естетика Візантії (Григорій Нисський, Іоан Златоуст, Псевдо-Діонісій Ареопагіт). Естетика епохи Відродження та Нового часу. Естетика як самостійна наука (Олександр Готліб Баумгартен, І. Кант, Й. Г. Фіхте, Ф. Шеллінг, Гегель та ін.) Естетичні теорії сучасності.

Тема 8. Структура естетичної свідомості

Поняття естетичної свідомості. Види та рівні функціонування естетичної свідомості.

Естетичне почуття як духовне і ідеальне почуття. Вплив мистецтва на розвиток естетичного почуття. Естетичний смак як одна з найважливіших характеристик особистого становлення людини. Естетичний ідеал як ідеальне співвідношення цілісності, творчості,

досконалості, діалектична єдність об'єктивної та суб'єктивної сторін дійсності.

Естетичні погляди та теорії – три рівня розвитку: канонічно, нормативна, загальнотеоретична.

Система художнього та естетичного виховання.

Багатообразність форм естетичної діяльності. Співвідношення художньої та естетичної діяльності. Природа в структурі естетичної діяльності.

Естетична діяльність та мистецтво. Ідеальний образ.

Творчий потенціал людської особистості. Творчий потенціал людської праці.

Тема 9. Естетика як метатеорія мистецтва

Методологія мистецтва. Мистецтво як теоретико-пізнавальний досвід. Мікро - і макроструктури мистецтва: вивчення мистецтва як внутрішньої самодостатньої системи, дослідження входження мистецтва в зовнішній світ. Процес диференціації й одночасного зближення наук про мистецтво.

Мистецтво як об'єкт естетичного аналізу. Мистецтво як форма художньо-образної інтерпретації дійсного та уявного.

Філософський та естетичний методи аналізу мистецтва.

Функції мистецтва у естетиці. Функції естетики в мистецтвознавстві. Відображувальна сутність мистецтва. Мистецтво – одне з універсальних форм відображення, вираження, оцінки чи пізнання явища. Предмет та естетичні перетворення в мистецтві.

Художність як естетична категорія.

Зміст і форма у мистецтві: діалектика зв'язку.

Мистецтво в структурі людської діяльності. Спосіб буття мистецтва. Зв'язок мистецтва з структурою людської життєдіяльності. Включення мистецтва у загальний процес людської діяльності: працю, виробництво, соціальні відносини, духовну сферу. Свобода і детермінізм у мистецтві. Філософія свободи в мистецтві.

Історичний розвиток функцій мистецтва. Динаміка функціональних можливостей мистецтва. Корелятивність функцій мистецтва. Двоєкість мистецтва. Поліфункціональність мистецтва: компенсаторна, пізнавально-евристична, художньо-концептуальна,

гедоністична, функція передбачення, інформативна, комунікативна, сугестивна, естетична та інші функції.

Особистісне сприйняття мистецтва.

Генезис мистецтва і формування його видової структури. Видова структура мистецтва. Принципи „розгалуження”, „прерогативи”, „синтезу”.

Поняття культурно – історичного контексту мистецтва. Співвідношення етнічного, національного та загальнолюдського у сприйнятті мистецтва.

Тема 10. Художня творчість як об’єкт естетичного аналізу

Художня творчість: проблема понятійного апарату. Проблема художньої творчості в теорії естетичної науки.

Творчість як цілеспрямована діяльність. Задум, концентрація, виконання. Способи осмислення творчості як філософської категорії, що має складну внутрішню структуру. Творчість – свідомо продуктивна діяльність щодо створення нових матеріальних і духовних цінностей. Види творчості.

Специфіка творчого процесу в мистецтві. „Художня творчість” – прямий та опосередкований творчий процес. Етапи художньої творчості: 1) загальне пізнання і спостереження навколишньої дійсності, 2) виникнення задуму твору, 3) вибіркоче пізнання і спостереження навколишньої дійсності, 4) безпосередня реалізація художнього задуму в мистецький твір. Інтуїтивний, дискурсивний, активний моменти у природі художньої творчості.

Становлення і розвиток художніх здібностей людини. Задатки. Здібності. Обдарованість. Талановитість. Геніальність.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма навчання					заочна форма навчання				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п	інд.	с.р		л	п	інд.	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Модуль 1										
Змістовий модуль 1. ЕТИКА										
Тема 1. Предмет та завдання етики	12	2	2		8	12	2			10
Тема 2. Походження та історичні типи моралі	12	2	2		8	12	2			10
Тема 3. Сутність, специфіка та функції моралі	8	2			6	8				8
Тема 4. Моральна свідомість	12	2	2		8	10				10
Тема 5. Моральні культура особистості та її формування	6	2			4	6				6
Тема 6. Моральні аспекти глобальних проблем сучасної цивілізації	8	2			6	6				6
Разом за змістовим модулем 1	58	12	6		40	54	4			50
Змістовий модуль 2. ЕСТЕТИКА										
Тема 7. Естетика як наука про чуттєве становлення людини	10	2	2		6	10		2		8
Тема 8. Структура естетичної свідомості	10	2	2		6	10	2			8

Тема 9. Естетика як метатеорія мистецтва	6	2			4	6				6
Тема 10. Художня творчість як об'єкт естетичного аналізу	6	2			4	6				6
Разом за змістовим модулем 2	32	8	4		20	24	2	2		28
Усього годин	90	20	10		60	28	6	2		28
Модуль 2										
ІНДЗ		-	-	10	-		-	-	10	
Усього годин	90	20	10	10	60		6	2	10	78

Критерії оцінювання результатів навчання

Загальні критерії оцінювання

I рівень – початковий. Відповідь здобувача вищої освіти при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення.

II рівень – середній. Здобувач вищої освіти відтворює основний навчальний матеріал, здатний виконувати завдання за зразком, володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.

III рівень – достатній. Здобувач вищої освіти знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), уміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй і бракує власних суджень. Студент здатний самостійно здійснювати основні види навчальної діяльності.

IV рівень – високий. Знання здобувача вищої освіти є глибокими, міцними, узагальненими, системними; він вміє застосовувати знання творчо, його навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію.

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
I. Початковий	1-34 F Незадовільно з обов'язковим повторним	Студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу; має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення; виявляє здатність елементарно викласти думку; може усно відтворити кілька термінів, явищ без зв'язку між ними; може обрати правильний варіант відповіді (на рівні "так - ні"); може самостійно знайти відповідь у тексті підручника; виконує 20 % від загальної кількості тестів.
	35-59 FX незадовільно з можливістю повторного	Студент відтворює менш як половину навчального матеріалу; за допомогою викладача виконує елементарні завдання, наводить приклади; може дати відповідь з кількох простих речень; здатен усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з джерелами, не має сформованих умінь та навичок; виконує 30 % від загальної кількості тестів.
II. Середній	60-63 (E) задовільно	Студент має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну операцію, дію; описує явища, процеси без пояснень причин, з допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтується в поняттях; має фрагментарні навички в роботі з підручником; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі; здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу, виконує 45 % від загальної кількості тестів.
	64-73 (D) задовільно	Студент знає більш як половину навчального матеріалу; розуміє основний навчальний матеріал; здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, відтворити його з помилками та неточностями; має стійкі навички роботи з текстом підручника; може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, знає основні дати; орієнтується в хронології; підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати під час відповіді допоміжні наочні матеріали; відповіді непослідовні та нелогічні; виконує від 55 до 65% від загальної кількості тестів.

III. Достатній	74-81 (C) добре	Знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях. Правильно і логічно відтворює навчальний матеріал; розуміє основні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; уміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; здатен проаналізувати відповіді іншого студента; з допомогою викладача скласти план реферату, може опрацювати матеріал самостійно, уміє підготувати реферат та захищати його найважливіші положення; правильно використовує термінологію; складає прості таблиці та схеми; виконує від 75 % до 80 % від загальної кількості тестів.
	82-89 (B) добре	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, уміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; висловлює стандартну аргументацію при оцінці дій, процесів, явищ; чітко тлумачить поняття; здатен самостійно опрацювати навчальний матеріал, але потребує консультацій з викладачем; виконує прості творчі завдання; виконує 85 % від загальної кількості тестів.
IV. Високий	90-100 (A) відмінно	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ, самостійно виконує науково-дослідницьку роботу; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування і нахили. Самостійно виконує від 95% до 100% від загальної кількості тестів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
33-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота										ІНДЗ	Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Модуль 1										Модуль 2		
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					практ.завд		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10		40	100
4	5	5	3	8	3	5	6	4	2	15		

T1 Предмет та завдання етики

T2 Походження та історичні типи моралі

T3 Сутність, специфіка та функції моралі

T4 Моральна свідомість

T5 Моральні культура особистості та її формування

T6 Моральні аспекти глобальних проблем сучасної цивілізації

- T7 Естетика як наука про становлення чуттєвої культури людини
- T8 Структура естетичної свідомості
- T9 Естетика як метатеорія мистецтва
- T10 Художня творчість як об'єкт естетичного аналізу

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ З ЕТИКИ

1. Предмет і задачі етики. Етика гуманістична і авторитарна.
2. Структура і специфіка етичного знання.
3. Формування етичних знань в античну епоху.
4. Етична свідомість епохи Середньовіччя і Відродження.
5. Особливості розвитку етики в XVII–XVIII ст.
6. Німецька класична філософія. Етичні концепції І. Канта і Г.Гегеля.
7. Розвиток етичних поглядів у другій половині XIX ст.: два підходи до рішення моральних проблем.
8. Тенденції розвитку етики в XX ст.
9. Концепції походження моралі.
10. Етапи історичного розвитку моралі, їх загальна характеристика.
11. Тенденції розвитку сучасної моралі.
12. Мораль як система принципів, норм і ідеалів.
13. Добро і зло як центральні категорії етики.
14. Свобода і необхідність. Моральна відповідальність особистості.
15. Співвіднесеність обов'язку і совісті.
16. Поняття честі та гідності, їх еволюція.
17. Основні концепції сенсу життя. Поняття щастя.
18. Любов як найвища моральна цінність.
19. Етика спілкування. Проблеми віртуальної реальності.
20. Кохання як моральнісна цінність.
21. Проблема злочину і покарання.
22. Провина і каяття, гріх і страждання.
23. Самотність: кара чи нагорода?
24. Страх смерті і воля до життя.
25. Механізми втечі від свободи.
26. Проблема вибору в житті людини.
27. Відповідальність як сутнісна характеристика людини.
28. Совість та її сучасні опоненти.

29. Абсурдність існування та сенс життя.
30. Етика А. Шопенгауера.
31. Ніцше Ф.: мораль “по той бік добра і зла”.
32. Моральне виховання: пошуки нових підходів.
33. Життя і смерть: загадки і протиріччя.
34. Етикет і мода. 16. Зрада, вірність, зрадництво.
35. Смерть як Розподіл – Любов: містицизм, Фрейд і психоаналіз.
36. Смерть як Перетворення – Віра: християнство.
37. Смерть як Поріг – Прозріння: Юнг К.-Г. та П. Тейяр де Шарден.
38. Смерть як Можливість – Влада: Гегель, Сартр, Ніцше, Гайдеггер.
39. Історичні типи індивідуалізму (античний, ренесансний, богемний, нігілістичний).
40. Історія ідеї гуманізму.
41. Етичні аспекти ідеї самогубства.
42. Проблема провини у Сартра Ж.-П. і Ясперса К.
43. У пошуках еліксиру безсмертя.
44. Антагонізм добра і краси: Ніцше і О. Уайльд.
45. Проблема трагічного зла (“Демон” Врубеля М. та Лермонтова М.).
46. Як впливає на особистість та її талант відданість силам зла? (Гьоте “Фауст”, Гаус К. “Холодне серце”, Манн Т. “Доктор Фаустус”, Стокер Б. “Скорбь сатаны”).
47. Чи існує моральна інтуїція?
48. Смертна кара: за і проти.
49. Моральнісний ідеал українського народу (за творами українських письменників та сучасними соціально-психологічними дослідженнями).
50. Статева мораль та її історичний розвиток.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ З ЕСТЕТИКИ

1. Предмет і проблемне поле естетики. Естетика в системі міждисциплінарних зв'язків.
2. Естетична діяльність людини. Художня творчість (мистецтво) як найвища форма естетичної діяльності.
3. Категорії естетики. Універсальний характер категорії «прекрасне».
4. Досягнення і характерні риси мистецтва Давньої Греції.
5. Формування естетичних проблем і категорій в давньогрецькій філософії. Естетичні теорії Платона і Аристотеля.
6. Відмінні риси давньоримського мистецтва і естетики.
7. Особливості розвитку естетики елліністичної доби.
8. Естетичні принципи мистецтва Візантії і Київської Русі.
9. Відмінні риси і естетика романського стилю.
10. Феномен готичного мистецтва: художні особливості та естетичний аналіз.
11. Мистецька практика та естетика італійського Відродження.
12. Характерні риси мистецтва та естетики Північного Відродження.
13. Ідейно-стильові основи бароко.
14. Художні канони та естетика класицизму.
15. Німецька класична естетика: естетичні концепції І. Канта і Г.Гегеля.
16. Художні принципи та естетика романтизму.
17. Художні орієнтації і особливості творчого метода реалізму.
18. Модернізм як пошук нових художніх форм відображення дійсності.
19. Художня парадигма мистецтва постмодернізму.
20. Витоки і особливості неklasичної естетики ХХ ст.
21. Естетичний ідеал як форма життя.
22. Проблеми естетичного смаку.
23. Художня фантазія як універсальна людська здатність.
24. Прекрасне і потворне як діалектичні протилежності.
25. Катарсис як естетична категорія.
26. Гармонія як естетична категорія.
27. Пафос як естетична категорія.
28. Поетичне та прозаїчне як форма світовідношення.

29. Поняття драматичного в естетиці та мистецтві.
30. Естетичний зміст феномена трагічного.
31. Теорія трагічного Гегеля.
32. Форми комічного в національній художній культурі.
33. Художні засоби зображення комічного.
34. Іронія як позиція свідомості.
35. Природа піднесеного.
36. Проблема байдужого в естетиці.
37. Витоки театру у давніх греків.
38. Мистецтво та гра (концепції гри).
39. Музика як філософська відвертість.
40. Ріхард Вагнер – втілення діалектики в музиці.
41. Джаз: історія і теорія.
42. Декоративно-ужиткове мистецтво України.
43. Танок – космогонія пластики почуттів.
44. Модернізм у мистецтві як метод художнього мислення ХХ ст.
45. Антоніо Гауді – „дух, втілений у камені”.
46. Архетип і міф.
47. Іконопис: ісихазм як принцип світогляду.
48. Парадокс Пікассо: зображення неіснуючого.
49. Нездійсненне в мистецтві як проблема.
50. Постмодернізм: історія чи мова?
51. Мистецтво та світові релігії.
52. Творчість як екстаз.
53. Творчість і стать: чоловіче та жіноче начало (Розанов, Бердяєв, Хамітов).
54. Геній та злочин.
55. Мистецтво і естетика жахливого.
56. Свобода творчості: міф чи реальність?
57. Особливості аналізу художньої творчості в естетиці екзистенціалізму.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Етика як філософська дисципліна.
2. Предмет етики, її завдання.
3. Структура етичних знань.
4. Основні морально-етичні доктрини в історії людства.
5. Етика любові Ісуса Христа.
6. Передумови виникнення моралі.
7. Сутність моралі, її структура і функції.
8. Поняття моральної свідомості. Види та рівні функціонування.
9. Структура моральної свідомості.
10. Воля та моральний вибір.
11. Категорії моральної свідомості.
12. Добро і зло – центральні категорії моральної свідомості.
13. Обов'язок як категорія моральної свідомості.
14. Відповідальність як категорія моральної свідомості.
15. Справедливість як категорія моральної свідомості.
16. Честь і гідність людини.
17. Совість, сором, розкаяння як категорії моральної самосвідомості.
18. Феномен щастя.
19. Моральна діяльність: співвідношення мети та засобів діяльності.
20. Етичні цінності. Етичний розвиток особистості.
21. Сенс життя і феномен смерті.
22. Дія і свобода людини.
23. Професійна етика.
24. Основні етичні проблеми сучасних цивілізацій.
25. Загальнолюдські цінності та їх роль у сучасному світі.
26. Національні цінності
27. Етика спілкування.
28. Основи сучасної культури спілкування.
29. Моральність у сучасному суспільстві.
30. Етика спілкування: загальний огляд проблеми.
31. Відкритість і замкненість, монологічність і діалогічність людської особистості.
32. Толерантність. Повага. Співчуття.

33. Совість. Гідність. Честь.
34. Милосердя. Благодійність.
35. Любов і кохання.
36. Культура спілкування і етикет.
37. Предмет естетики і її роль в суспільстві.
38. Природа естетичного.
39. Поняття естетичної діяльності. Основні види.
40. Праця і естетичне освоєння світу.
41. Співвідношення естетичної та художньої діяльності.
42. Естетична свідомість та її специфіка.
43. Естетичне почуття.
44. Естетичний смак.
45. Естетичний ідеал.
46. Основні естетичні категорії. Загальні поняття.
47. Прекрасне як категорія естетики.
48. Категорія трагічного та комічного.
49. Категорія низького та піднесеного.
50. Природа і сутність мистецтва.
51. Загальні закономірності розвитку мистецтва.
52. Мистецтво як форма відображення дійсності.
53. Мистецтво доісторичної доби.
54. Мистецтво епохи Античності.
55. Мистецтво Середньовіччя.
56. Мистецтво епохи Відродження. Поняття стилю.
57. Основні напрямки мистецтва Нового часу.
58. Сучасні естетичні концепції, їхня загальна характеристика.
59. Видова специфіка мистецтва.
60. Функції мистецтва в житті людини.
61. Класифікація видів мистецтва.
62. Художня творчість та її зміст.
63. Етапи творчого процесу.
64. Природа художнього таланту.
65. Обдарованість та геніальність.
66. Місце і роль митця в житті суспільства.

Тестові завдання для перевірки знань студентів

Модуль 1. ЕТИКА

1. Залежно від розуміння місця, ролі, значення моралі у житті суспільства і людини її інтерпретують як:

- а) особлива форма ціннісного буття людини;
- б) сукупність правил для регулювання людської поведінки;
- в) безпосереднє вираження людяності, піклування про людину;
- г) засіб обслуговування людської діяльності;
- д) засіб з'ясування сенсу людського існування і сфери

самореалізації;

д) форма духовно-практичного опанування світу або форма суспільної свідомості чи духовного життя суспільства;

- е) мудрість життя;
- є) форма самосвідомості людини;
- ж) практична філософія;
- з) вірно все вище назване.

2. У чому сутність моралі натуралістичної етики?

- а) в інстинктах самозбереження та продовження роду;
- б) у біологічній природі людини;
- в) у теоріях суспільного договору;
- г) вірно усе вище назване.

3. Що є сутністю «золотого правила моралі» Конфуція:

- а) богобоязність;
- б) людинолюбство;
- в) милосердя.

4. Що таке калокагатія?

- а) ідея виховання;
- б) духовно-моральна досконалість;
- в) ідея виховання, що поєднує духовно-моральну досконалість:

красу і добро.

5. Що таке акме?

- а) розвиток людини, зрілість;
- б) довершеність;
- в) чуттєвість.

6. Прибічники соціально-історичного підходу (Аристотель, К.Маркс, Е. Дюркгейм, М. Вебер) вважають, що мораль:

- а) є наслідком матеріально-економічних відносин;
- б) необхідністю підтримання суспільного (людського) способу життя на відміну від тваринного способу життя;
- в) є упорядником між людських стосунків та людського спілкування;
- г) вірно усе вище назване.

7. Що відрізняє мораль від інших форм духовного життя (науки, релігії, мистецтва, філософії):

- а) її нормативний, ціннісний, імперативний характер;
- б) її винятковість;
- в) її всепроникаючий характер.

8. Назвати структурні компоненти моралі:

- а) моральна практика, моральна свідомість;
- б) дії, вчинки, свідомість людини;
- в) моральна діяльність та моральні відносини.

9. Справедливість виражає:

а) загальне співвідношення цінностей і конкретний розподіл їх між суб'єктами, міра, спів розмірність, відповідність між правами і обов'язками людей, заслугами і їх визнанням, злочинними діями і покаранням;

б) нормативна категорія, що регламентує соціальні обов'язки, котрі повинен виконувати індивід в силу суспільної необхідності;

в) відповідність поведінки, дій, результатів вчинку людини змісту моральних норм, її обов'язку, з урахуванням об'єктивних обставин і можливостей їх виконання.

10. Совість це:

а) категорія етики, що характеризує здатність особистості здійснювати самоконтроль, усвідомлювати моральні суспільні обов'язки, вимагати від себе їх виконання і виробляти самооцінку здійснення вчинків;

б) усвідомлення моральної відповідальності індивіда за свою поведінку, що включає моральну самооцінку, вольовий самоконтроль з точки зору моралі всього суспільства;

в) вірно всі вище трактування.

11. Моральна відповідальність це:

а) нормативна категорія, що регламентує соціальні обов'язки, котрі повинен виконувати індивід в силу суспільної необхідності;

б) категорія етики, що характеризує здатність особистості здійснювати самоконтроль, усвідомлювати моральні суспільні обов'язки, вимагати від себе їх виконання і виробляти самооцінку здійснення вчинків;

в) відповідність поведінки, дій, результатів вчинку людини змісту моральних норм, її обов'язку, з урахуванням об'єктивних обставин і можливостей їх виконання.

12. Моральний обов'язок це:

а) нормативна категорія, що регламентує соціальні обов'язки, котрі повинен виконувати індивід в силу суспільної необхідності;

б) відповідність поведінки, дій, результатів вчинку людини змісту моральних норм, її обов'язку, з урахуванням об'єктивних обставин і можливостей їх виконання.

13. Моральне життя людини розпадається на два рівні:

а) сферу суцього і сферу належного;

б) емоційно-почуттєвий та раціонально-теоретичний.

14. Хто із філософів Нового часу доводив, що люди повинні керуватися у своїх вчинках розумом, інтересом, а не страхом божим?

а) Р. Декарт;

б) Ф. Бекон;

в) Б. Спіноза;

г) Г. Лейбніц.

15. Який «загальний закон» поведінки людей «відкрили» французькі матеріалісти, прирівнюючи його об'єктивне значення до закону, відкритого І. Ньютоном стосовно небесних тіл?

а) закон єдності Бога і людини;

б) закон існування безплотної духовної сутності, що визначає життєві стани;

в) закон зміни суспільного організму;

г) закон «розумного егоїзму».

16. У чому вбачали просвітники причину всього зла, яке панує у суспільстві?

а) у невігластві людей;

б) у діяльності релігійних організацій;

в) у невідповідному людській сутності способі людського існування;

г) у «неадекватних» формах вираження суспільних сил.

17. На переконання якого філософа всі цінності моралі і цінності релігії повинні перебувати в органічній єдності?

- а) Бенедикта Спінози;
- б) Імануїла Канта;
- в) Людвіга Фейєрбаха;
- г) Фрідріха Енгельса.

18. Звичай, що забороняв шлюби між членами однієї родової групи, – це:

- а) екзогамія;
- б) целібат;
- в) ініціація;
- г) конклав.

19. Хто є автором неологізму (нового слова) *moralis* (моральний)?

- а) Марк Теренцій Варрон;
- б) Гай Валерій Катулл;
- в) Марк Туллій Ціцерон;
- г) Тит Лукрецій Кар.

20. Що у гомерівському епосі означало слово «етос»?

- а) все те, що стосується людської вдачі, характеру;
- б) сукупність стабільних рис індивідуального характеру;
- в) усталеність характеру того або іншого явища;
- г) місце перебування, постійне житло.

21. Хто із філософів Нового часу дав найбільш повну критику теологічного тлумачення моралі?

- а) Р. Декарт;
- б) Т. Гоббс;
- в) Б. Спіноза;
- г) Д. Локк.

22. Хто першим усвідомив неможливість обґрунтування просвітницького ідеалу (про свідоме підпорядкування свого індивідуального інтересу суспільному) з точки зору лише «природних», чуттєво-практичних спрямувань індивіда?

- а) І. Кант;
- б) Й. Фіхте;
- в) Ф. Шеллінг;
- г) Г. Гегель.

23. Ця концепція підходить до проблеми виникнення моралі з боку дослідження несвідомої частини індивідуального душевного життя:

- а) психоаналітична;
- б) соціальна (знаряддєво-трудова);
- в) натуралістична;
- г) теологічна.

24. Укажіть назви трьох найцінніших моральних чеснот, які проголосила церква:

- а) вдячність, милосердя, покаяння;
- б) віра в бога, надія на нього, любов до нього;
- в) покірність, усвідомлення власної беспорядності, упокорювання;
- г) неспротив злу, терпіння, усвідомлення своєї гріховності.

25. Хто називав етику головною гілкою філософського дерева?

- а) Ф.Бекон;
- б) Р.Декарт;
- в) Б.Спіноза;
- г) Г. Лейбніц.

26. Що лежить, на думку французьких матеріалістів XVIII ст., в основі моральності людини?

- а) природа людини, її потреби й особистий інтерес;
- б) віра, покірність та чистосердечність;
- в) визнання надлюдської реальності, надприродного, Бога;
- г) система державного управління, що ґрунтується на ієрархічному принципі й авторитаризмі.

27. Хто із філософів Нового часу виключав допущення будь-яких божественних сил в поясненні поведінки людей і доводив, що вчинки людини залежать лише від неї самої? Він очищав категорії моралі від містичного їх тлумачення і створив світську, раціоналістичну «Етику».

Це:

- а) Ф. Бекон;
- б) Б. Спіноза;
- в) Г. Лейбніц;
- г) Р. Декарт.

28. На думку цього філософа, про мораль мова може йти не як про засіб бути щасливим, а як про спосіб стати гідним щастя.

- а) Ж.-Ж. Руссо;
- б) Ж.-О. Ламетрі;
- в) П.-А. Гольбах;

г) І. Канта.

29. Вимоги моралі, сприйняті людиною, відкладаються в ній як риси характеру, моральнісні якості і виступають як внутрішні переконання, ідеальні мотиви її вчинків. Здатність моралі формувати духовне обличчя людини, її волю, характер – це її:

- а) регулятивна функція;
- б) комунікативна функція;
- в) пізнавальна функція;
- г) виховна функція.

30. У якості чого виступають (або розглядаються) моральність і мораль у філософії Гегеля?

- а) як ступені розвитку об'єктивного духу;
- б) як галузі гуманітарних знань, спрямовані на осягнення сутності, закономірностей людських відносин;
- в) як два різних вчення про ціннісне ставлення людини до світу;
- г) як точки дотику й шляхи взаємодії з іншими сферами культури.

31. Чим виступає мораль в етиці?

- а) внутрішнім станом;
- б) предметом вивчення;
- в) чимось зовнішнім щодо індивіда;
- г) глибинною вірою в реальну присутність у житті вищого закону.

32. Як називається теорія походження людини та її моральності, створена Ф. Енгельсом?

- а) теологічна;
- б) натуралістична;
- в) соціальна (знаряддево-трудова);
- г) психоаналітична.

33. Кому належать слова, кинуті інквізиції «Ви, напевно, з більшим страхом виносите мені вирок, ніж я його слухаю»?

- а) Д. Бруно;
- б) Р. Декарту;
- в) Б. Спінозі;
- г) Ф. Бекону.

34. На думку цього філософа, вища моральність людини полягає в підкоренні нею своїх пристрастей розумом:

- а) Р. Декарта;
- б) Б. Спінози;
- в) Т. Гоббса;

г) Д. Локка.

35. На чому засновували французькі матеріалісти свою систему моралі?

а) на «релігійних пориваннях» людини;

б) на безпосередньому осягненні істини без логічного обґрунтування, без проміжних ланок аргументації, на безпосередній проникливості, відчутті, здогаді;

в) на сукупності історичних понять, категорій і концепцій, які дають історичне тлумачення походження моральності;

г) на природі людини, її потребах і особистому інтересі.

36. Кому належить теза, що заперечує моральні можливості чуттєво-практичної природи людини: «Природа сама по собі не має ніякої гарантії розумного улаштування людських справ»?

а) Д. Дідро;

б) К.-А. Гельвецію;

в) П.-А. Гольбаху;

г) І. Канту.

37. Кому належать слова: «...у певному сенсі ми можемо сказати, що праця створила людину»?

а) Людвігу Фейєрбаху;

б) Арнольду Гелену;

в) Зигмунду Фрейдю;

г) Фрідріху Енгельсу.

38. Здатність моралі через систему норм, принципів, мотивів, цінностей, установок управляти вчинками людей, формувати та корегувати міжособистісні стосунки – це її:

а) регулятивна функція;

б) комунікативна функція;

в) пізнавальна функція;

г) виховна функція.

39. В якій релігії зло має онтологічну реальність, тобто існує як особлива субстанція?

а) в зороастризмі;

б) в християнстві;

в) в іудаїзмі;

г) в ісламі.

40. Сократ ототожнював щастя з добродієністю. Глибокий Арістотель відзначав, що ми живемо у недосконалому світі, де не все залежить від добродієності. Для щастя, за Арістотелем, потрібна і добродієність, і:

- а) вірні друзі;
- б) володіння благом;
- в) удача;
- г) мудрість.

41. Відомий учень Антисфена, який дав усім своїм життям вірець мудреця-кініка, знизивши до крайності свої потреби – це:

- а) Платон;
- б) Діоген;
- в) Арістип;
- г) Аннікерід.

42. Хто вперше ввів у філософію поняття обов'язку? Він пов'язував це поняття з внутрішніми мотивами дій людини і найбільш моральними вважав ті добрі вчинки, які здійснюються за переконанням, а не зі страху або через примушування:

- а) Арістотель;
- б) Демокріт;
- в) Анаксагор;
- г) Епікур.

43. Хто із давньогрецьких філософів стверджував, що лише байдужість до пристрастей, до будь-якої радості і горя приносить людині щастя?

- а) Епікур;
- б) Арістип;
- в) Пірон;
- г) Феодор.

44. Одна формула зайва:

а) «чини так, щоб правило твоїх дій могло бути загальним законом для кожної розумної істоти»;

б) «чини так, щоб розумна істота завжди була для тебе метою, а не засобом»;

в) «не створюй прецедент, санкціонуючи можливість імперативного ставлення до себе і до людей взагалі»;

г) «розумна воля сама собі дає закон, а не підпорядковується закону».

45. Епікур відкрив у людині три види страху. Котрий із чотирьох тут зайвий?

- а) перед хижими тваринами;
- б) перед небесними явищами;
- в) перед богами;
- г) перед смертю.

46. Як називається філософська теорія цінностей?

- а) онтологія;
- б) гносеологія;
- в) аксіологія;
- г) праксеологія.

47. Що в етиці розуміють під добром?

- а) матеріальні блага;
- б) поступки щодо інших людей;
- в) все прийнятне, моральне у поведінці людей;
- г) головне завдання, яке людина ставить перед собою.

48. Хто вбачав сенс життя в тому, щоб жити життям осмисленим, тобто прагнути досягнути розумом, пізнати «план» світової історії і всю свою діяльність підпорядкувати цьому плану?

- а) І. Кант;
- б) Й. Фіхте;
- в) Г. Гегель;
- г) Л. Фейєрбах.

49. Антисфен, як і його вчитель Сократ, вважав, що добродетель дає людям щастя. А для досягнення добродетелі достатньо бажання, сили волі людини. Стосовно останнього інший філософ заперечив: одного бажання мало, необхідне суспільне виховання, яке робить добродетель звичкою і навчає застосувати загальні моральні норми до конкретних життєвих ситуацій. Назвіть ім'я цього великого мудреця.

- а) Платон;
- б) Арістотель;
- в) Діоген;

г) Арістип.

50. Щастя – це:

а) конкретний образ того майбутнього стану об'єктивної дійсності, який в результаті практичної діяльності людини здатний задовольнити її матеріальні і духовні потреби;

б) загальна спрямованість життєдіяльності людини, головне завдання, яке людина ставить перед собою;

в) загальна позитивна оцінка життя людини;

г) об'єктивна значущість життя.

51. Як називається вчення, яке вбачає щастя у розумній насолоді? Повне щастя неможливе для людини; саме задоволення має причину неприємну, бо витікає із потреби. Це вчення наголошувало на необхідності володарювання розуму над потягами, але головною метою людини вважало все ж таки вдоволення потягів:

а) скептицизм;

б) гедонізм;

в) стоїцизм;

г) евдемонізм.

52. Чиї етичні теорії критикував І. Кант за те, що вони ґрунтуються на егоїзмі, що «вони нахабно покладають ціну добродісності в тій вигоді, яку вона приносить»?

а) раціоналістичну філософію Р. Декарта;

б) емпіризм і сенсуалізм Ф. Бекона, Т. Гоббса, Д. Локка;

в) суб'єктивізм Д. Берклі і Д. Юма;

г) французьке Просвітництво XVIII ст.

53. Моральна самосвідомість – це:

а) осмислення певних проблем та обставин життя з точки зору моральних цінностей, які визнає людина;

б) усвідомлена система норм поведінки, погляди, ідеї, уявлення про належне;

в) специфічна форма моральної свідомості, предметом якої виступає вона сама, а також людина – її носій;

г) ідеальне відображення і впорядкування нашою думкою дійсності.

54. На наявність яких чеснот у людини вказує поняття «честь»?

а) толерантності, терпимості до чужих думок і вірувань;

б) віри в бога, поважного ставлення до певних суспільних норм поведінки як до продукту Божого промислу, а не суспільного розвитку;

в) уміння сприяти безконфліктному зв'язку, злагоді, солідарності, згуртованості окремих соціальних груп чи суспільства в цілому;

г) тих, із яких складається соціальна значущість людини, тобто які необхідні для блага суспільства і його прогресу.

55. З чим ототожнювались поняття честі і гідності у давніх греків і римлян?

а) з почуттям спорідненості, з силою свого роду, солідарністю з ним;

б) з громадянством, з честю вітчизни, з готовністю віддати за неї життя;

в) з особистістю самою по собі і з її військими доблестями;

г) із становими привілеями і почестями.

56. Ця риса не була обов'язковою для честі французького жантильйома, англійського джентльмена, російського дворянина:

а) правдивість;

б) лояльність щодо законної влади;

в) відмова від хабарів;

г) віра в Бога.

57. Гегель вважав, що:

а) совість є природжена душевна сила, яка ніколи не спить і яка не створена довільно; особистість носить в собі почуття совісті незалежно від умов, в яких вона живе;

б) совість не є дещо, що набувається, придбається; кожна людина як моральна істота має в собі совість від народження, як представницю Бога, який судить усередині нас;

в) почуття совісті апіорного походження;

г) совість є продуктом історичного розвитку людства і залежить від моральності, яка існує в даному суспільстві.

58. Про нього писав О. І. Герцен, що воно, «не маючи дійсного критеріума честі, розробило жалюгідну і дріб'язкову казуїстику образ і поєдинків замість живого і широкого поняття людської гідності»:

а) козацтво;

б) духовенство;

в) селянство;

г) дворянство.

59. Сором – це:

а) здатність людини критично осмислювати свої вчинки і переживати їх, емоційно реагувати на власні оцінки;

б) автономна, інтимна, прихована від оточуючих людей діяльність свідомості;

в) прояв совісті назовні, симптом її наявності у людини;

г) почуття відповідальності перед належним.

60. Що визначає взаємні відносини зовнішньої свободи людини?

а) моральнісний закон;

б) право;

в) віра в особисту відповідальність людини;

г) десять заповідей Божих.

Модуль 2. ЕСТЕТИКА

1. Хто є автором відомого афоризму «Пізнай самого себе», який можна вважати провісником ідеї естетичного виховання та його нарізним принципом – самопізнання і самовдосконалення:

- а) Елкмеона,
- б) Теофраста,
- в) Сократа,
- г) Платона,
- д) Аристотеля.

2. Що є важливою складовою специфіки естетичного виховання доби Ренесансу:

- а) гуманістична орієнтація;
- б) церковна ідеологія;
- в) космологізм.

3. На які види мистецтва в епоху середньовіччя було покладено найвідповідальніше завдання духовно-морального виховання:

- а) скульптура та архітектура;
- б) музика та поезія;
- в) архітектура та поезія;
- г) живопис та література.

4. Поняття «мімесис» відкриває перед митцем можливість:

- а) зображувати дійсність не тільки такою, якою вона є насправді і якою її бачить художник, а й якою вона має бути;
- б) зображувати дійсність такою якою вона є;
- в) зображувати дійсність такою якою вона має бути.

5. Зміна парадигми в естетичному вихованні – орієнтація на світську культуру та зосередження уваги на людській особистості відбулося в епоху:

- а) Античності;
- б) Середньовіччя;
- в) Відродження;
- г) Просвітництва;
- д) Нового часу;
- е) сучасності.

6. Назвіть автора цього відомого вислову: «Поезія більш філософська і серйозніша за історію: поезія говорить про більш загальне, історія – про одиничне»:

- а) Піфагор;
- б) Демокріт;
- в) Теофраст;
- г) Сократ;
- д) Платон;
- е) Аристотель.

7. Хто з давньогрецьких філософів увів у вжиток поняття «мімесис»:

- а) Елкмеон;
- б) Теофраст;
- в) Сократ;
- г) Платон;
- д) Аристотель.

8. Практика естетичного виховання мала елітарну спрямованість в епоху:

- а) Античності;
- б) Середньовіччя;
- в) Відродження;
- г) Просвітництва;
- д) Нового часу.

9. Хто з філософів чітко розмежував об'єкти дослідження, наголошуючи, що історик осмислює те, що дійсно відбулося, а поет – що мало б відбутися:

- а) Піфагор;
- б) Демокріт;
- в) Аристотель.

10. У який історичний період було закладено основу естетичного руху, що досягла свого апогею:

- а) Античності;
- б) Середньовіччя;
- в) Відродження;
- г) Просвітництва;
- д) Нового часу.

11. На думку античного філософа Аристотеля, найефективнішим засобом естетичного виховання є:

- а) творчість;
- б) мистецтво;
- в) праця.

12. В яку добу митець втрачає залежність від бога і його феномен набуває власної самоцінності, а мистецтво перестає бути «тінню від тіні буття»:

- а) Античності;
- б) Середньовіччя;
- в) Ренесансу;
- г) Просвітництва;
- д) Нового часу.

13. Назвіть автора цього відомого вислову: «Поезія більш філософська і серйозніша за історію: поезія говорить про більш загальне, історія – про одичне»:

- а) Піфагор;
- б) Демокріт;
- в) Теофраст;
- г) Сократ;
- д) Платон;
- е) Аристотель.

14. Філософи якої доби вважали митця посередником між «божественним логосом» і людиною:

- а) представники античності;
- б) середньовічні філософи;
- в) мислителі ренесансу.

15. На яких видах мистецтва зосереджували свою увагу платонівці:

- а) поезія, музика, танок;
- б) музика, скульптура, архітектура;
- в) музика, поезія, скульптура.

16. Характерною особливістю якої доби було врегулювання відносин між мистецтвом і аудиторією та активізація процесу її естетичного виховання:

- а) Античності;
- б) Середньовіччя;
- в) Відродження;
- г) Просвітництва;
- д) Нового часу.

17. Який вид мистецтва в епоху Відродження називали «веселою наукою»:

- а) скульптуру;
- б) музику;

- в) поезію;
- г) живопис;
- д) літературу.

18. Просвітництва це:

- а) епоха великих відкриттів;
- б) сукупність філософських та ідеологічних вчень;
- в) пріоритетність розуму, а основна наука – математика;
- г) підходить усе вище зазначене.

19. Хто є автором відомого афоризму «Пізнай самого себе», який можна вважати провісником ідеї естетичного виховання та його наріжним принципом – самопізнання і самовдосконалення:

- а) Елмеона;
- б) Теофраста;
- в) Сократа;
- г) Платона;
- д) Аристотеля.

20. Що є важливою складовою специфіки естетичного виховання доби Ренесансу:

- а) гуманістична орієнтація;
- б) церковна ідеологія;
- в) космологізм.

21. На які види мистецтва в епоху середньовіччя було покладено найвідповідальніше завдання духовно-морального виховання:

- а) скульптура та архітектура;
- б) музика та поезія;
- в) архітектура та поезія;
- г) живопис та література.

22. Як називались розрахунки такого співвідношення між частинами, наприклад, людського тіла або архітектурної споруди, дотримання якого при зображенні або будівництві (споруди) забезпечило б їх досконалість?

- а) «золотий перетин»;
- б) «золота середина»;
- в) «золоте правило»;
- г) «золотник».

23. Який новий критерій краси ввела епоха Відродження?

- а) гармонію;
- б) грацію;
- в) міру;

г) доцільність.

24. Що є рушійною силою розвитку сюжету комедії?

а) лише власне діяння героя твору, який вільно і свідомо обирає свій шлях;

б) протиріччя між тим, що людині дозволено існуючими суспільними умовами і тим, чого вона жадає, до чого вона прагне, тобто протиріччя між необхідністю і свободою;

в) суперечність всередині предмета зображення, всередині самого суб'єкта; предмет зображення сам собі суперечить і розкладається сам зсередини;

г) індивідуальні творчі наміри автора твору; суб'єктивна могутність генія, яка творить світ за власними законами.

25. Слово «естетика» вперше застосував німецький філософ:

а) Г. Ріккерт;

б) В. Віндельбанд;

в) А. Баумгартен;

г) А. Шопенгауер.

26. Цей предмет не можна назвати художнім:

а) прекрасна квітка;

б) відома картина;

в) популярна музика;

г) нова вистава.

27. Хто із філософів доводив, що розвиток різних мистецтв шкідливий для людського роду, оскільки мистецтва лише розбещують людину, виховують душевну дріб'язковість, вдовольняючи її примхи і низькі пристрасті, приносять лише приємну розвагу, в той час як вони могли б зробити своєю метою моральніше виховання людини, служити зростанню її свідомості?

а) П. А. Гольбах;

б) Ф. М. А. Вольтер;

в) Д. Дідро;

г) Ж.-Ж. Руссо.

28. Естетичні категорії поділяються на парні і непарні. Вкажіть «пару» категорії «низьке».

а) потворне;

б) трагічне;

в) гармонійне;

г) піднесене.

29. Колись сказав один мудрець, що поету належить створювати поезію, а музиканту – музику, але лише ... личить розмірковувати про ту й іншу. Вставте пропущене слово.

- а) філософу;
- б) письменнику;
- в) критику;
- г) живописцю.

30. За допомогою якої своєї функції наука естетика розкриває головні принципи пізнання естетичних об'єктів, визначає шляхи їх дослідження?

- а) світоглядної;
- б) пізнавальної;
- в) виховної;
- г) методологічної.

31. Виділіть найбільш загальну з категорій естетики:

- а) прекрасне;
- б) естетичне;
- в) величне;
- г) привабливе.

32. Вкажіть найбільш загальне поняття, яке охоплює всі ті риси життєдіяльності людини, що характеризують її як істоту, яка живе і діє за законами краси:

- а) прекрасне;
- б) красиве;
- в) естетичне;
- г) хороше.

33. Арістотель показав, що чим складніший об'єкт стає предметом естетичної оцінки, тим важче знайти в ньому основу оцінки. Так, якщо об'єктом оцінки є жива істота, то тут уже недостатньо симетрії чи пропорції. Який принцип застосовує тут Арістотель для визначення міри прекрасного?

- а) гармонії;
- б) грації;
- в) домірності;
- г) доцільності.

34. Тут розгортається дія; діє завжди герой, особистість; в дії обов'язково є конфлікт, тобто суперечлива невіршена ситуація; дія приходить до свого завершення, оскільки вона завжди має на увазі певну

мету, хай навіть фіктивну або уявну; з досягненням мети або відмовою від її досягнення закінчується і дія. Це – загальні закони...

а) трагедії;

б) комедії;

в) драми у вузькому значенні слова, як середнього ступеня між трагедією і комедією;

г) драми у широкому значенні слова, як виду мистецтва у трьох різновидностях (трагедії, комедії і власне драми).

35. Як називається один із головних принципів, на якому ґрунтується класичне мистецтво, котрий полягає в специфічному і різноманітному наслідуванні явищ природи і соціальної дійсності?

а) симультанність;

б) мімесис;

в) стохастичність;

г) символізм.

36. Як називається в образотворчому мистецтві псевдо-подоба, що не має прототипу на рівні буття чи існування?

а) боді-арт;

б) реди-мейд;

в) нет-арт;

г) симулякр.

37. Хто із філософів вважав, що головним предметом устремління і філософії, і мистецтва є абсолютне, або Бог, тільки для філософії він є прообразом істини, а для мистецтва – прообразом краси?

а) І. Кант;

б) Й. Фіхте;

в) В. Шеллінг;

г) Г. Гегель.

38. Глобальний вибухоподібний перехід (стрибок) від культури до посткультури називають активною фазою...

а) біфуркації;

б) глобалізації;

в) стабілізації;

г) стагнації.

39. До якого історичного етапу розвитку візуальних мистецтв належить творчість художників Василя Кандинського, Марка Шагала, Казимира Малевича?

а) класичного мистецтва;

- б) авангарду;
- в) модернізму;
- г) постмодернізму.

40. Хто є автором картини, на якій наречений і наречена літають понад дахами міста, при цьому жених сидить на плечах у нареченої?

- а) Василь Кандинський;
- б) Наталія Гончарова;
- в) Марк Шагал;
- г) Казимир Малевич.

41. Як називається принцип зображення, коли на одній картині поєднувались декілька різних точок зору на один і той же предмет (наприклад, фас, профіль, розворот у три чверті та ін.) або декілька різночасних моментів буття одного і того ж предмета?

- а) спонтанності;
- б) симультанності;
- в) неопластицизму;
- г) деконструювання.

42. Який художньо-естетичний напрям авангарду намагався виразити методами мистецтва швидкість нових засобів пересування і зв'язку, динаміку й енергетику усяких можливих машин і механізмів, вибухонебезпечний характер соціальних конфліктів, бунтарські почуття мас?

- а) супрематизм;
- б) конструктивізм;
- в) футуризм;
- г) сюрреалізм.

43. Хто був засновником дадаїзму?

- а) Альбер Глез;
- б) Анрі Ле Фоконьє;
- в) Франсис Пікабіа;
- г) Трістан Тцара.

44. Як називається напрям авангардного живопису, орієнтований на створення композицій, позбавлених будь-якого «літературного» змісту, тобто змісту, який би можна було виразити словами?

- а) абстракціонізм;
- б) імпресіонізм;
- в) експресіонізм;
- г) кубізм.

45. Хто з античних філософів ввів поняття мімезису як обґрунтування основного принципу творчої діяльності митця?

- а) Демокріт;
- б) Сократ;
- в) Платон;
- г) Арістотель.

46. Система внутрішніх творчих правил та норм, які панують у мистецтві або в художньому напрямі в певний історичний період і затверджують основні структурні і конструктивні закономірності конкретних видів мистецтва – це:

- а) мімезис;
- б) катарсис;
- в) стиль;
- г) канон.

47. Як називається принцип класичного мистецтва, який полягає у відображенні ним суттєвого, необхідного, загального в навколишній дійсності в живій, конкретно-чуттєвій формі (на відміну від науки, яка відображає сутність в абстрактній формі законів і категорій)?

- а) мімезис;
- б) художній образ;
- в) стиль;
- г) форма-зміст.

48. Яке поняття більше за об'ємом?

- а) посткультура;
- б) нонкласика.

49. Фовізм, кубізм, абстрактне мистецтво, експресіонізм, супрематизм, дадаїзм, конструктивізм, футуризм – це основні напрями ...

- а) класичного мистецтва;
- б) авангарду;
- в) модернізму;
- г) постмодернізму.

50. Сутність якого художнього напрямку полягала в передачі художником першого *враження* від візуального сприйняття дійсності, переживання ним естетичної радості від незацікавленого, неутилітарного споглядання предмета зображення?

- а) імпресіонізм;
- б) експресіонізм;
- в) сюрреалізм;

г) дадаїзм.

51. Як називав свій власний напрям творчості Казимир Малевич?

- а) неопластицизм;
- б) супрематизм;
- в) конструктивізм;
- г) сюрреалізм.

52. Який художній напрям виник і розвинувся на німецькому ґрунті і найближче стояв до класичного мистецтва?

- а) кубізм;
- б) імпресіонізм;
- в) експресіонізм;
- г) супрематизм.

53. Хто є автором картини «Авіньйонські дівчата», яка започаткувала кубістичний напрям живопису?

- а) Пабло Пікассо;
- б) Жорж Брак;
- в) Робер Делоне;
- г) Франсис Пікабіа.

54. Яка риса не характерна для сюрреалізму?

а) намагання звільнити людину від диктату наукових знань, розуму, логіки, моралі, державності, законів традиційної естетики;

б) виявлення засобами мистецтва сфери несвідомого, в якій приховані справжні, глибинні істини буття;

в) принцип симультанності (одночасності) зображення, а також прагнення передачі руху, енергії, сили, швидкості, проникнення всього в усе і крізь усе;

г) принцип автоматичного письма.

55. Стійка для певного періоду історії мистецтва, конкретного напрямку, течії, школи або одного митця система принципів художнього мислення, способів образного вираження, зображувально-передавальних прийомів, художніх засобів – це:

- а) катарсис;
- б) мімесис;
- в) канон;
- г) стиль.

56. Як називається в арт-практиках ХХ ст. реальна презентація самої речі (а не її зображення), активізація її енергетики в контексті спеціально створеного арт-простору?

- а) боді-арт;
- б) реди-мейд;
- в) нет-арт;
- г) симулякр.

57. Сутність якого художнього напрямку полягає в загостреній передачі за допомогою виключно художніх засобів і прийомів трагічних і драматичних почуттів художника – тривоги, страху, безвиході, туги, нервозності, глибокої невдоволеності, спустошеності і т. ін.?

- а) імпресіонізму;
- б) експресіонізму;
- в) кубізму;
- г) абстракціонізму.

58. До якого напрямку відносяться художники Марк Шагал і Едвард Мунк?

- а) конструктивізму;
- б) супрематизму;
- в) футуризму;
- г) експресіонізму.

59. Яким терміном в естетиці ХХ ст. позначається сукупність усіх строкатих новаторських, революційних, бунтарських, епатажних рухів, напрямів в художній культурі першої третини століття?

- а) авангард;
- б) субкультура;
- в) поп-культура;
- г) постмодернізм.

60. Хто із художників кинув знаменитий заклик: «Трактуйте природу за допомогою циліндра, кулі, конуса!»?

- а) Пабло Пікассо;
- б) Поль Сезанн;
- в) Клод Моне;
- г) Жорж Брак.

61. Який відомий російський філософ дав несподівано високу оцінку кубізму, охарактеризувавши його як найповнішу і радикальну художню революцію з часів Ренесансу? На його думку, кубізм змінив характер і

сутність образотворчого мистецтва і просунув уперед художній розвиток людства.

- а) Микола Бердяєв;
- б) Семен Франк;
- в) Лев Шестов;
- г) Сергій Булгаков.

62. Як називався художній напрям, який прагнув до доцільної організації художніх елементів, яка мала б конкретне утилітарне або функціональне призначення? Це було прикладне або «виробниче» мистецтво:

- а) сюрреалізм;
- б) супрематизм;
- в) футуризм;
- г) конструктивізм.

63. До якого напрямку відносили себе російські художниці Н. Гончарова, О. Розанова, Н. Удальцова, О. Екстер?

- а) абстракціонізму;
- б) кубофутуризму;
- в) конструктивізму;
- г) дадаїзму.

64. Хто був засновником реді-мейдсу?

- а) Марсель Дюшан;
- б) Трістан Тцара;
- в) Фернан Леже;
- г) Хуан Міро.

65. Сутнісний компонент твору мистецтва, що підносить дух реципієнта (глядача, слухача, читача) до духовної реальності, яка у самому творі мистецтва не утримується, – це:

- а) художній образ;
- б) художній символ;
- в) канон;
- г) стиль.

66. У теоретичній спадщині якого з мислителів античності значне місце займає процес розробки нових естетичних понять, таких як калокагатія, катарсис, мімесис та ін.?

- а) Демокріт;
- б) Сократ;
- в) Платон;

г) Арістотель.

67. Хто розумів мистецтво як одну із суттєвих форм саморозкриття абсолютного духу в акті художньої діяльності?

а) І. Кант;

б) Й. Фіхте;

в) В. Шеллінг;

г) Г. Гегель.

68. Які три поняття відображують хронологію розгортання глобальної перебудови естетичної свідомості у ХХ ст.?

а) класицизм, бароко, рококо;

б) сюрреалізм, імпресіонізм, експресіонізм;

в) авангард, модернізм, постмодернізм;

г) песимізм, ірраціоналізм, індивідуалізм.

69. Що характерне для авангарду?

а) революційно-руйнівний пафос відносно традиційного мистецтва і традиційних цінностей культури;

б) демонстративна відмова від «прямого» (реалістично-натуралістичного) зображення видимої дійсності, від мімітичного принципу;

в) свідомо загострено експериментальна спрямованість;

г) усе, перераховане вище.

70. До якого напрямку належать художники Поль Сезанн, Вінсент Ван Гог, Поль Гоген?

а) імпресіонізму;

б) експресіонізму;

в) кубізму;

г) конструктивізму.

71. Пензлю якого художника-експресіоніста належить картина «Крик»?

а) Е. Мунка;

б) Ф. Марка;

в) Г. Гросса;

г) Ж. Руо.

72. Який художній напрям намагався звести усю складність і багатогранність світу до елементарних геометричних і тригонометричних моделей?

а) конструктивізм;

б) супрематизм;

- в) кубізм;
- г) футуризм.

73. Хто був автором «Маніфесту футуризму», опублікованого в паризькій газеті «Фігаро» в 1909 році?

- а) Ф. Т. Марінетті;
- б) Роббер Делоне;
- в) Жорж Брак;
- г) Фернан Леже.

74. Як називався екстравагантний рух на художній арені Європи в період 1916–1920 років, який розгнuzдано нападав на стандарти і звичаї респектабельної публіки і сатиричними пародіями на мистецтво намагався підірвати саму концепцію мистецтва як такого?

- а) кубізм;
- б) футуризм;
- в) дадаїзм;
- г) сюрреалізм.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА З ЕТИКИ

1. Аболина Т. Г. Исторические судьбы нравственности: философский анализ нравственной культуры / Аболина Т. Г. – К. : Либідь, 1992. – 196 с.
2. Блощинська В. А. Етика: практикум : навч. посібник / Блощинська В. А. – К. : Центр навч. літератури, 2005. – 248 с.
3. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Вебер М. – К. : Основи, 1994. – 261 с.
4. Вознюк Н. М. Етико-педагогічні основи формування особистості : навч. посібник / Вознюк Н. М. – К. : Центр навч. літератури, 2005. – 196 с.
5. Гильдебранд Д. Метафизика любви / Гильдебранд Д. – СПб. : “Алетейя” ТО “Ступени”, 1999. – 630 с.
6. Гусейнов А. А. Этика : учебн. пособие / А. А. Гусейнов, Р. Г. Апресян. – М. : Гардарики, 2002. – 472 с.
7. Гусейнов А. Краткая история этики / А. Гусейнов, Г. Иррилитц. – М. : Мысль, 1987. – 589 с.
8. Гусейнов А. Введение в этику / Гусейнов А. – М. : МГУ, 1985. – 208 с.
9. Дробницкий Ю. Г. Понятие морали: историко-критический очерк / Дробницкий Ю. Г. – М. : Наука, 1974. – 368 с.
10. Етика : навч. посібник / [Аболина Т. Г., Єфименко В. В., Лінчук О. М. та ін.]. – К., 1992 – 328 с.
11. Етика і політика: Проблеми взаємозв'язку / Малахов В. А., Єрмоленко А. М., Кисельова О. О. – К. : Стилос, 2001. – 215 с.
12. Етика : навч. посібник / [Лозовий В. О., Панов М. І., Стасевська О. А. та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 223 с.
13. Этика : учебник / под. общ. ред. А. А. Гуссейнова и Е. Л. Дубко. – М. : Гардарики, 1999. – 496 с.
14. Этика : учебн. пособие / [Мишаткина Т. В., Бражникова З. В., Мушинский Н. В. и др.]. – Минск : Новое знание, 2002. – 494 с.
15. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія : підручник / Єрмоленко А. М. – К. : Лібра, 1999. – 488 с.
16. Зеленкова И. Л. Этика : учебн. пособие / И. Л. Зеленкова, Е. В. Беляева. – Минск : НТООО “ТетраСименс”, 2001. – 320 с.
17. Золотухина-Аболина Е. В. Современная этика: истоки и проблемы : учебник / Золотухина-Аболина Е. В. – Ростов н/Д : изд. центр “МарТ”, 1998. – 448 с.
18. Зыбковец В. Ф. Происхождение нравственности / Зыбковец В. Ф. – М. : Политиздат, 1974. – 126 с.
19. Иванов В. Г. История этики древнего мира / Иванов В. Г. –

- Л. : ЛГУ, 1980. – 224 с.
20. Иванов В. Г. История этики средних веков / Иванов В. Г. – Л. : ЛГУ, 1984. – 278 с.
21. Канке В. А. Современная этика : учебник / Канке В. А. – Москва : Изд. “Омега-Л”, 2008. – 400 с.
22. Малахов В. Г. Етика : навч. посібник / Малахов В. Г. – К. : Либідь, 2000. – 304 с.
23. Малахов В. А. Етика спілкування : навч. посібник / Малахов В. А. – К. : Либідь, 2006. – 400 с.
24. Мовчан В. С. Етика: курс лекцій : навч. посібник / Мовчан В. С. – К. : Знання, 2007. – 483 с.
25. Нападиста В. Г. Історія етики в Україні (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.) : навч. посібник / Нападиста В. Г. – К. : Либідь, 2004. – 239 с.
26. Некрасов М. И. Этика : учебн. пособие / Некрасов М. И. – Харьков : Одиссей, 2003. – 400 с.
27. Ницше Ф. Сочинения : В 2-х т. Т. 1 / Ницше Ф. – М. : Мысль, 1990. – 830 с.
28. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин / Палеха Ю. І. – К. : Кондор, 2008. – 356 с.
29. Попов Л. А. Этика: курс лекций / Попов Л. А. – М. : Центр, 1998. – 160 с.
30. Прибутько П. С. Етика: посібник для підготовки до іспитів / П. С. Прибутько, Л. М. Дубчак. – К. : Вид. ПАЛІВОДА А. В., 2006. – 180 с.
31. Скрыпник А. Моральное зло в истории этики и культуры / Скрыпник А. – М. : Политиздат, 1992. – 349 с.
32. Статінова Н. П. Етика бізнесу : навч. посібник / Н. П. Статінова, С. Г. Радченко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 280 с.
33. Тофтул М. Г. Етика : навч. посібник / Тофтул М. Г. – К. : Академия, 2005. – 414 с.
34. Фромм Э. Душа человека / Фромм Э. – М. : Республика, 1991. – 430 с.
35. Чередниченко В. І. Все починається з любові / Чередниченко В. І. – Дніпропетровськ : Промінь, 1989. – 150 с.
36. Чмут Т. К. Етика ділового спілкування : навч. посібник / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка. – К. : Вікар, 2002. – 223 с.
37. Швейцер А. Этика и культура / Швейцер А. – М. : Прогресс, 1973. – 344 с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА З ЕСТЕТИКИ

1. Боров Ю. Б. Эстетика : учебник / Боров Ю. Б. – М. : Высшая школа, 2002. – 515 с.
2. Бродецький О. Е. Етика й естетика : навч.-метод. посібник / Бродецький О. Е. – Чернівці : Рута, 2005. – 72 с.
3. Дубчак Л. М. Естетика : посібник для підготовки до іспитів / Л. М. Дубчак, П. С. Прибутько. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2007. – 124 с.
4. Естетика : підручник / [Левчук Л. Т. , Панченко В. І. , Оніщенко О. І., Кучерюк Д. Ю.]. – К. : Вища школа, 2006. – 431 с.
5. Эстетика : учебн. пособие / под ред. проф. В. А. Лозового. – Сумы : Изд. “Университетская книга”, 1999. – 302 с.
6. Етика. Естетика : методичні рекомендації для самостійного вивчення курсу / уклад. : Л. І. Мокляк, Н. М. Сухова, В. М. Козаков та ін. – К. : НАУ, 2004. – 52 с.
7. Етика. Естетика. Практикум : навч. посібник / уклад. : [Сухова Н. М., Мокляк Л. І., Козаков В. М. та ін.]. – К. : Книжкове вид-во НАУ, 2005. – 72 с.
8. Ірдиненко К. О. Етика і естетика : курс лекцій / Ірдиненко К. О. – Луганськ : Альма-матер, 2004. – 51 с.
9. Кривцун О. А. Естетика : навч. посібник / Кривцун О. А. – М. : аспект Прес, 1998. – 430 с.
10. Культурологія: українська та зарубіжна культура : навч. посібник / [Закович М., Зязюн І., Семашко О. та ін.]. – К. : Знання, 2004. – 567 с.
11. Левчук Л. Т. Основи естетики : навч. посібник / Л. Т. Левчук, О. І. Оніщенко. – К. : Вища школа, 2006. – 271 с.
12. Лосев А. Ф. Естетика Возрождения / Лосев А. Ф. – М. : Мысль, 1978. – 624 с.
13. Лотман Ю. М. Об искусстве / Лотман Ю. М. – СПб. : “Искусство - СПб”, 1998. – 704 с.
14. Пустовит А. В. Этика и эстетика: Наследие Запада. История красоты и добра : учебн. пособие / Пустовит А. В. – К. : МАУП, 2006. – 680 с.
15. Петрушенко В. Л. Етика та естетика : навч. посібник / [Петрушенко В. Л., Савельєв В. П., Сурмай І. М. та ін.]. – Львів : Новий світ, 2008. – 304 с.
16. Семенюк К. С. Етика і естетика : навч. посібник для дистанційного навчання / Семенюк К. С. – К. : Університет “Україна”, 2007. – 193 с.
17. Семчишин М. Тисяча років української культури:

Історичний огляд культурного процесу / Семчишин М. – К. : АТ «Друга рука» : Ростов н/Д : МП “Фенікс”, 1993. – 550 с.

18. Сморж Л. О. Естетика : навч. посібник / Сморж Л. О. – К. : Кондор, 2005. – 334 с.

19. Українська художня культура : навч. посібник / за ред. І. Ф. Ляшенка. – К. : Либідь, 1996. – 416 с.